

สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้สอนออนไลน์ในการจัดการศึกษาทางไกล

Key Competencies for Online Teachers in Distance Education Provision

เพ็ญฤทัย พุดติกุนเกษม¹ ชนากร ปรีชา²

Peangrutai Pudtikunkaseam, Chanagron Preechar

บทคัดย่อ (Abstract)

กระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีการพัฒนาเทคโนโลยีอยู่ตลอดเวลา ทำให้ช่องทางการเข้าถึงองค์ความรู้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการศึกษาในชั้นเรียนเท่านั้น การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารออนไลน์เป็นช่องทางหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะการจัดการศึกษาทางไกล ผู้สอนจึงต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้ในชั้นเรียนไปสู่ผู้ออกแบบการเรียนการสอนออนไลน์ บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอสมรรถนะสำคัญสำหรับผู้สอนออนไลน์ในการจัดการศึกษาทางไกล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้สอนและสามารถวางแผนการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ได้ โดยสมรรถนะสำคัญแบ่งเป็น 6 ด้านได้แก่ 1) สมรรถนะด้านศาสตร์การสอน 2) สมรรถนะด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) สมรรถนะด้านการแนะนำและช่วยเหลือผู้เรียน 4) สมรรถนะด้านการประเมินผลและความรู้ 5) สมรรถนะด้านทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 6) สมรรถนะด้านการสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนออนไลน์ ทั้งนี้เพื่อให้ครูมีการพัฒนาสมรรถนะที่ควรมีและพร้อมเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกระดับตั้งแต่ระดับนโยบาย และสถานศึกษาควรจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการวางแผนแนวทางในการพัฒนาครูอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ (Keywords): สมรรถนะผู้สอน; สมรรถนะสำคัญของผู้สอนออนไลน์; การศึกษาทางไกล

Received: 2021-02-13 Revised: 2021-04-12 Accepted: 2021-04-18

¹ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร Bachelor of Education Program in Social Studies, Faculty of Education, Suan Sunandha Rajabhat University. Corresponding Author e-mail: chanagron.p@ubru.ac.th

² หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี Bachelor of Education Program in Social Studies, Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Ubon Ratchathani.

Abstract

The globalization arising nowadays is technologically developed all the time; creating more diverse channels of access to knowledge. Learning behavior of learners is not limited only to classroom education. The use of online communication technology is one of the channels used in teaching and learning, especially in distance education provision. Teachers are thus required to change from transferring knowledge in classroom to online instruction designers. This academic paper therefore aimed to present key competencies for online teachers in distance education provision as a guideline for development of teachers and online education provision planning. The key competencies could be divided into 6 areas: 1) pedagogical competencies 2) learning activity organizing competencies 3) guidance and assistance competencies 4) assessment and knowledge competencies 5) information and communication technology skill competencies; and 6) online classroom interaction competencies. To allow teachers to develop competencies they should have and ready to design learning for learners effectively through the use of information technology at the maximum benefit; stakeholders at all levels, from policies to educational institutions necessarily should take part in planning the concrete guidelines for teacher development.

Keywords: Teacher competencies; Online teacher key competencies; Distance education

บทนำ (Introduction)

การศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนาคนในประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมถือเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างอาชีพของประชาชนและเป็นส่วนช่วยในการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (นวรรตน์ ไชยมพู่ และสุจิตรา จรจิตร, 2560) ซึ่งผู้สอนถือเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญในด้านการจัดการการศึกษา ดังนั้น คุณภาพของครูจึงเป็นสิ่งสะท้อนคุณภาพของผู้เรียนด้วยเช่นกัน ซึ่งการพัฒนาสมรรถนะของครูผู้สอนอย่างต่อเนื่องจึงเป็นสิ่งสำคัญในระบบการศึกษาในปัจจุบัน (เขมณัญญ์ มิ่งศิริธรรม และกรรณ จรรยาอุฒวิวัฒน์, 2561) ในปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาของเทคโนโลยีอยู่ตลอดเวลาอีกทั้งการเปลี่ยนผ่านขององค์ความรู้ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนของประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งผู้เรียนจะใช้ความรู้ร่วมกัน 3 ทักษะ คือ ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี และทักษะชีวิตและอาชีพ ประเทศไทยจึงมีนโยบายในการพัฒนาความสามารถและศักยภาพของคนไทยให้มีความรู้ความสามารถ และมีสมรรถนะที่สนับสนุนการขับเคลื่อนของประเทศจึงเป็นสาเหตุให้

การพัฒนาการศึกษาของประเทศเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ให้คนไทยในทุกช่วงวัยมีทักษะความรู้ความสามารถ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยแนวโน้มการใช้อินเทอร์เน็ตในปัจจุบันของทั่วโลกและคนไทยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการสำรวจข้อมูลพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต ปี 2562 คนไทยใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยวันละ 10 ชั่วโมง 22 นาที (สำนักงานพัฒนาพฤติกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2563) ดังนั้นจึงเห็นได้ชัดว่า การพัฒนาการศึกษาของไทยสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้คนในปัจจุบัน โดยช่องทางการเข้าถึงองค์ความรู้ต่างๆถูกส่งผ่านโลกออนไลน์ ทำให้ผู้คนหันมาใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการพัฒนาการศึกษาผ่านโลกออนไลน์จะช่วยเพิ่มทักษะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อันนำไปสู่การขับเคลื่อนการศึกษาของประเทศได้ในที่สุด

กระทรวงศึกษาได้มีการรับรองการศึกษาทางไกลผ่านระบบอินเทอร์เน็ตอย่างเป็นทางการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 ทำให้การเติบโตของหลักสูตรการเรียนการสอนออนไลน์มีอัตราการเติบโตเพิ่มมากขึ้นเพราะประโยชน์ของการศึกษาทางไกลนอกจากเป็นการเพิ่มความสะดวกในการเรียน และเอื้อประโยชน์ต่อผู้เรียนแล้วยังอำนวยความสะดวกแก่สถาบันการศึกษาในแง่ของการบริหารจัดการอีกด้วย ทำให้ต้นทุนในการจัดการหลักสูตรลดลง นักศึกษาไม่ต้องเดินทางมาเข้าชั้นเรียน และหลักสูตรสามารถรองรับนักศึกษาได้อย่างไม่จำกัดถือเป็นช่องทางในการสร้างและขยายโอกาสทางการศึกษาให้เข้าถึงผู้ที่มีความต้องการในวงกว้างขึ้น (สุวัฒน์ บรรลือ, 2561) การเรียนการสอนทางไกลนั้น ผู้สอนออนไลน์จะต้องเผชิญกับความท้าทายของการสร้างสังคมการเรียนรู้ออนไลน์มากกว่าการเรียนการสอนในชั้นเรียน ทำให้ต้องอาศัยเครื่องมือสำหรับการสื่อสารและการแสดงตนของทั้งผู้สอนและผู้เรียน โดยองค์ประกอบสำคัญในการเรียนรู้ร่วมกันผ่านช่องทางออนไลน์นั้นเกี่ยวข้องกับสามมิติของบุคคลต่อสังคม (Social Presence) การแสดงตนของผู้สอน (Instructor Presence) และการรับรู้ต่อการสอนของผู้เรียน (Teaching Presence) (Richardson et al, 2015) ซึ่งการรับรู้ตัวตนของบุคคลต่อสังคมการเรียนรู้ร่วมกันออนไลน์นั้นจะแตกต่างจากการเรียนในชั้นเรียนที่ผู้เรียนทุกคนมีการเข้าเรียนอย่างพร้อมเพรียงกันเห็นหน้าเห็นตากัน แต่สำหรับการเรียนออนไลน์นั้น การรับรู้ถึงการมีตัวตนของอีกฝ่ายหนึ่งมีบริบทสำคัญอยู่หลายประการอันได้แก่ การรับรู้ถึงการมีตัวตนของผู้สอนจากฝ่ายผู้เรียน การรับรู้ถึงการมีตัวตนของผู้เรียนจากฝ่ายผู้สอน และการรับรู้ถึงการมีตัวตนของผู้เรียนคนอื่น ๆ ซึ่งการรับรู้ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นจะเป็นการกระทำที่ผู้เรียนและผู้สอนแสดงตนไม่ว่าจะเป็นการทักทาย การตอบคำถาม การวิพากษ์ผลงาน การแสดงความคิดเห็น เป็นต้น โดยครูผู้สอนออนไลน์จะต้องมีกลยุทธ์ต่าง ๆ ในการสนับสนุนผู้เรียนให้ติดตามการเรียน สร้างบรรยากาศของห้องเรียนออนไลน์ให้มีการสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการใช้ภาษาระดับกึ่งทางการหรือไม่เป็นทางการจนเกินไป นอกจากนี้บทบาทการแสดงตนของผู้สอนออนไลน์มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมการอภิปรายออนไลน์ และให้ความสำคัญกับการสร้างและจัดกลุ่มอภิปรายของผู้เรียนที่หลากหลายรูปแบบทั้งแบบให้ผู้เรียนจัดกลุ่มเอง ผู้สอนเป็นผู้จัดกลุ่มผู้เรียนและการจัดกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันแบบผสมผสานซึ่งจะช่วยเพิ่มปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนให้มีความหลากหลายมากขึ้นด้วยเช่นกัน (ปราวินยา สุวรรณณัฐโชติ,

2561) การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านระบบอินเทอร์เน็ตมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้

การศึกษาทางไกล (Distance Education) เป็นแนวคิดของการจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิตที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต ถือเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีอิทธิพลมากในปัจจุบันและอนาคตเนื่องจากเป็นรูปแบบที่มีการเปิดกว้าง เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับทุกคนทุกระดับให้สามารถเข้าถึงและได้รับการศึกษาตามที่ตนเอง โดยปัญหาด้านข้อจำกัดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเดินทาง ด้านสถานที่ ด้านเวลา อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มความเสมอภาคและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในสังคมไทยได้อีกด้วย สิ่งสำคัญของการศึกษาทางไกล คือ การนำเทคโนโลยีและการสื่อสารมาใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้และเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน นอกจากนี้อาจมีการจัดการเรียนการสอนร่วมกับการใช้สื่อในรูปแบบอื่นเพื่อประโยชน์อันสูงสุดที่จะเกิดกับผู้เรียน เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อโสตทัศน หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น (ธนัทธัญญ์ ฉัตรภักดิ์ และชุตติวัฒน์ สุวดีพิงศ์, 2561) ด้วยความหลากหลายของสื่อในการจัดการศึกษาทางไกลจึงเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนในยุคปัจจุบันที่มีความหลากหลายทั้งในบริบทของตัวผู้เรียนและการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ของผู้เรียน

จากสภาวะการณ์ปัจจุบันอันเป็นโลกยุคโลกาภิวัตน์จึงเห็นได้ว่า พฤติกรรมของคนไทยในปัจจุบันมีแนวโน้มการใช้อินเทอร์เน็ตสูงขึ้น การจัดการศึกษาจึงต้องสอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ร่วมสมัยของผู้คน การสอนออนไลน์ในการศึกษาทางไกล จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปัจจุบันโดยการจัดการศึกษาดังกล่าวต้องอาศัยปัจจัยสำคัญอยู่ 3 ด้านคือ ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน และด้านเครื่องมือ สื่อ และเทคโนโลยี เนื่องจากผู้สอนถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการแสดงตัวตนในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ บทความนี้จะชี้ให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนออนไลน์ และสมรรถนะสำคัญสำหรับผู้สอนออนไลน์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้สอนต้องทำความเข้าใจและต้องพัฒนาตนเพื่อจะสามารถนำองค์ความรู้และทักษะต่าง ๆ ในเรื่องนั้น ๆ ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาศึกษาอย่างเป็นระบบในสภาพสังคมโลกาภิวัตน์

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนออนไลน์

การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้นทำให้เปลี่ยนบทบาทของครูผู้สอนจากผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้เป็นผู้ออกแบบการศึกษา ซึ่งการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนออนไลน์มีส่วนช่วยในการส่งเสริมเครือข่ายสังคมระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้สอน นอกจากนี้ยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนของผู้เรียนให้เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย โดยผู้เรียนและผู้สอนสามารถติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างกันผ่านเครื่องมือติดต่อสื่อสารที่ทันสมัย จึงทำให้การเรียนรู้ออนไลน์เป็นการเรียนที่สามารถเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา ผู้เรียนสามารถเข้าถึงองค์

ความรู้ได้ทุกที่และรูปแบบการเรียนรู้อาจมีโครงสร้างหรือไม่มีโครงสร้างก็ได้ โดยรูปแบบของการเรียนรู้ออนไลน์แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบสื่อเสริม

เป็นลักษณะที่ไม่ได้ใช้เป็นตัวหลักในการเรียนการสอน มักใช้เป็นทางเลือกเพิ่มเติมที่ให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ง่ายขึ้นเช่น เอกสารประกอบการสอน วิดีทัศน์ ตำรา

2. รูปแบบสื่อเดิม

เป็นลักษณะสื่อเพิ่มเติมจากการเรียนการสอนในลักษณะอื่น ซึ่งผู้สอนอาจออกแบบเนื้อหาให้ผู้เรียนได้เข้าใจเพิ่มมากขึ้น

3. รูปแบบสื่อหลัก

เป็นลักษณะการนำการเรียนการสอนออนไลน์มาใช้แทนการเรียนในห้องเรียน พัฒนาขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ใช้เป็นตัวหลักสำหรับแทนครูในการสอนทางไกล ด้วยแนวคิดที่ว่ามัลติมีเดียจะสามารถช่วยถ่ายทอดเนื้อหาได้ใกล้เคียงกับการสอนจริงของครูผู้สอนโดยสมบูรณ์ (ชินนทร์ ตั้งพานทอง, 2560)

รูปแบบการสอนและสื่อการสอนจึงมีส่วนสำคัญในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งนอกเหนือจากการใช้สื่อการสอนเพียงประเภทเดียว ผู้สอนควรมีการบูรณาการสื่อทั้งสามรูปแบบในการจัดการเรียนการสอน เพื่อช่วยเสริมสร้างการจัดการเรียนการสอนรวมถึงการสร้างกระบวนการการใช้สื่ออย่างมีขั้นตอนก็จะช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้สอนยังมีความจำเป็นที่จะต้องใช้การสื่อสารและเทคโนโลยีที่หลากหลายผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตโดยมุ่งเน้นให้เกิดการปฏิสัมพันธ์การสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับปัจจัยอื่น ๆ ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนออนไลน์ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนครอบคลุม 4 ส่วนหลัก ได้แก่

1. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับเนื้อหา (Learner-content interaction) เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนได้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกับเนื้อหาผ่านการตั้งคำถามและกระบวนการอื่นๆที่เสริมสร้างการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ และการประเมินคำตอบ

2. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน (Learner-instructor interaction) เป็นลักษณะของการสื่อสารและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้จากทั้งผู้สอนและผู้เรียน (สื่อสารสองทาง) ผ่านกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการกระตุ้นและเร้าอารมณ์ความต้องการการเรียนรู้ซึ่งกิจกรรมควรมีลักษณะที่ก่อให้เกิดการอภิปราย การแสดงความคิดเห็นที่เปิดกว้าง มีลักษณะเปิดรับความคิดเห็นที่ทั่วถึงกับผู้เรียนทุกคนหรือในภาพรวม ซึ่งปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถวัดและประเมินความรู้ความเข้าใจและความพึงพอใจของผู้เรียนได้

3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน (Learner-learner interaction) เป็นการสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนซึ่งการโต้ตอบระหว่างกันอาจมีลักษณะแบบการสื่อสารโต้ตอบกันทันทีหรือไม่สื่อสารโต้ตอบในเวลาเดียวกันก็ได้ ซึ่งการสื่อสารนี้จะเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับกลุ่มเล็ก บุคคลกับกลุ่มใหญ่ หรือระหว่างกลุ่มบุคคลกับกลุ่มบุคคลก็ได้

4. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับเทคโนโลยี (Learner-technology interaction) เป็นลักษณะการสื่อสารของผู้เรียนร่วมกับสื่อการสอนที่ผู้สอนเตรียมไว้ ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ สื่อและเทคโนโลยีต้องมีลักษณะเป็นสื่อออนไลน์ ซึ่งผู้เรียนสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับเทคโนโลยีได้ทั้งแบบการสื่อสารทางเดียวและการสื่อสารสองทางทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรูปแบบที่ผู้สอนได้กำหนดไว้

จึงเห็นได้ว่า การจัดการเรียนการสอนออนไลน์เมื่อถูกนำมาใช้ก็ได้เปลี่ยนบทบาทของผู้สอนจากผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้สู่ผู้สอนที่เป็นผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนสามารถใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ออนไลน์สามรูปแบบคือ รูปแบบสื่อเสริม รูปแบบสื่อเต็ม และรูปแบบสื่อหลัก โดยผู้สอนสามารถใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือจะการใช้การผสมผสานวิธีมากกว่าหนึ่งรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ก็ได้ นอกเหนือจากความเข้าใจในเรื่องของการใช้รูปแบบการสอนออนไลน์ ผู้สอนต้องเข้าใจถึงการสร้างปฏิสัมพันธ์ในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์อันประกอบด้วย 4 ลักษณะคือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับเนื้อหา (Learner-content interaction) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน (Learner-instructor interaction) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน (Learner-learner interaction) และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับเทคโนโลยี (Learner-technology interaction) การเข้าใจถึงกลวิธีการสร้างปฏิสัมพันธ์ทั้งสี่รูปแบบนี้ จะช่วยให้ผู้สอนสามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนออนไลน์ให้เกิดบรรยากาศที่ดีกับผู้เรียน นอกจากนี้การผสมผสานระหว่างรูปแบบการสอนออนไลน์ทั้ง 4 รูปแบบร่วมกับกลวิธีการสร้างปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการสอนนั้น ๆ จะนำไปสู่กิจกรรมการสอนที่หลากหลายทั้งในเชิงรูปแบบวิธีการสอน สื่อการสอน และกิจกรรมการสอน เกิดการกระตุ้นผู้เรียนให้สนใจในกิจกรรมการเรียนการสอนในเรื่องนั้น ๆ ได้ในที่สุด

สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้สอนออนไลน์

สมรรถนะผู้สอนออนไลน์ หมายถึง ความรู้ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะของผู้สอนออนไลน์ที่ดำเนินการสอนในโปรแกรมการศึกษาทางไกล โดยการเตรียมความพร้อมของผู้สอนออนไลน์เป็นกรอบในการจัดฝึกอบรมเตรียมความพร้อมเพื่อให้ผู้สอนที่มีความชำนาญในเนื้อหา ในการพัฒนาตนเองและเตรียมความพร้อมทางด้านการสอนออนไลน์ เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกับบุคลากรฝ่ายสนับสนุนได้ ทั้งนี้อาจมีการจัดการเรียนการสอนทั้งแบบผสมผสาน (Blended Learning) ที่มีทั้งการเรียนในชั้นเรียนและการเรียนออนไลน์ รวมถึงการเรียนการสอนระบบเปิดสู่บุคคลอื่น ๆ ที่สนใจต่อการเรียนการสอนในเรื่องนั้น ๆ โดยทั่วไปแล้วรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนมี 4 องค์ประกอบ คือ หลักการพัฒนา กระบวนการพัฒนา การประเมินผลลัพธ์ และการสะท้อนผลการพัฒนา (กัญชภัตต์ พงษ์พาณิชย์, 2561) นอกจากนี้ยังมีสมรรถนะสำคัญของครูผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 7 สมรรถนะ คือ

1. สมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

2. สมรรถนะด้านการวัดประเมินผลเพื่อการพัฒนาและคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายระหว่างบุคคล

3. สมรรถนะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี และการรู้เท่าทันสื่อ
4. สมรรถนะด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ
5. สมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
6. สมรรถนะด้านการข้ามวัฒนธรรม
7. สมรรถนะด้านการเป็นผู้นำความสะอาด และแนะแนวทาง

ทั้งนี้เพื่อให้ครูมีการพัฒนาสมรรถนะที่สำคัญและพร้อมเป็นผู้จัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกระดับจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการวางแผนแนวทางในการพัฒนาครูอย่างเป็นรูปธรรม โดยอาจแบ่งได้เป็น 3 แนวทาง คือ

1. แนวทางสำหรับผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในระดับนโยบาย

แนวทางสำหรับกลุ่มนี้ควรจัดให้มีการจัดอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ เป็นสื่อการเรียนการสอนให้กับครูผู้สอนอย่างเข้มข้นและต่อเนื่อง เช่น มีการสอบภาคความรู้และภาคปฏิบัติทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูผู้สอน โดยกำหนดให้เป็นหนึ่งในเงื่อนไขในการต่ออายุใบประกอบวิชาชีพ เพื่อเป็นการกระตุ้นครูให้พัฒนาตนเองในเรื่องนี้อย่างจริงจัง และส่งเสริมในเรื่องของจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้กับครูผู้สอน

2. แนวทางสำหรับสถานศึกษา

สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูได้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้บ่อยขึ้นและมากขึ้นเพื่อเป็นการเพิ่มความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือระบบติดต่อกับสื่อออนไลน์ เป็นการสร้างความคุ้นเคยในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศขั้นพื้นฐานให้กับครูผู้สอน

3. แนวทางสำหรับครูผู้สอน

ครูผู้สอนควรมีการพัฒนาตนเองให้มีทักษะความสามารถในการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศผ่านช่องทางต่าง ๆ เพื่อเชื่อมโยงให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะผ่านการใช้สื่อเทคโนโลยีในการกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนให้พร้อมเปิดรับการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่น่าสนใจมากกว่ากรอบเนื้อหาที่กำหนดไว้ในบทเรียน (สุภัทรศักดิ์ คำสามารถ และคณะ, 2562)

สมรรถนะและแนวทางดังกล่าว ถือเป็นส่วนของการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ แต่ในส่วนของสมรรถนะสำคัญสำหรับผู้สอนออนไลน์นั้น แม้บางส่วนยังต้องอิงกับสมรรถนะการสอนในชั้นเรียนแบบปกติ แต่ก็มีสมรรถนะบางประการที่แตกต่างจากการสอนในชั้นเรียนโดยทั่วไป หากพิจารณาเบื้องต้นจากลักษณะทางกายภาพของชั้นเรียนจะพบว่า พื้นที่ในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติมีลักษณะที่จับต้องได้ มีลักษณะการอยู่ร่วมกันจนเกิดเป็นสังคมที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม สัมผัสองค์ความรู้บางอย่างได้จากการมองเห็น การสัมผัส การดมกลิ่น การฟังเสียง ขณะที่พื้นที่ของการสอนออนไลน์จัดอยู่ในโลกเสมือนจริง สัมผัสได้ผ่านการมองเห็นและการฟังเสียงเป็นหลัก ทำให้การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ย่อมมีข้อแตกต่างกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ส่งผลให้

สมรรถนะสำคัญสำหรับการสอนออนไลน์ในบางส่วนย่อมแตกต่างจากการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ซึ่งสมรรถนะสำคัญของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์สามารถแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ศาสตร์การสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ออนไลน์ การแนะนำและช่วยเหลือผู้เรียน การวัดและประเมินผล ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ปราวินยา สุวรรณณัฐโชติ, 2561) และการสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนออนไลน์

1. สมรรถนะด้านศาสตร์การสอน

สมรรถนะด้านศาสตร์การสอน ถือเป็นสมรรถนะของผู้สอนที่สำคัญที่สุด ซึ่งนอกจากผู้สอนต้องมีความรู้ความชำนาญในการสอนวิชาเฉพาะของผู้สอนแล้ว จำต้องมีความรู้ความสามารถในด้านการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน โดยสมรรถนะด้านศาสตร์การสอนของผู้สอนจะเริ่มจากการวิเคราะห์ผู้เรียนในเรื่องของช่วงวัยและระดับความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ตลอดจนวิเคราะห์หลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ แล้วนำมาออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ให้เหมาะสมกับผู้เรียน ทั้งนี้ผู้สอนต้องเชื่อมโยงเป้าหมายของหลักสูตรร่วมกับกิจกรรมการสอน ต้องเสริมทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ สร้างบทเรียนและกิจกรรมให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้เรียน สร้างข้อตกลงในชั้นเรียน และเข้าสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ได้ออกแบบไว้

2. สมรรถนะด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ออนไลน์

สมรรถนะด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ออนไลน์เป็นส่วนที่ผู้สอนออนไลน์จะแสดงบทบาทและหน้าที่ทั้งก่อนการสอนและระหว่างการจัดการสอน โดยผู้สอนออนไลน์จะมีบทบาทหน้าที่ดูแลพื้นที่เสมือนจริงในโลกออนไลน์ให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน โดยมีหลักการคือ 2.1) การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนออนไลน์ให้เหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งผู้สอนต้องวิเคราะห์ผู้เรียนตั้งแต่ช่วงวัยของผู้เรียนตลอดจนความรู้ความสามารถของผู้เรียนทั้งในเชิงเนื้อหาและทักษะการใช้สื่อออนไลน์ในเบื้องต้น เพื่อเข้าใจถึงลักษณะภาพรวมของผู้เรียนอันนำไปสู่การออกแบบชั้นเรียนผ่านช่องทางออนไลน์ได้อย่างเหมาะสม 2.2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนผ่านกิจกรรม ซึ่งผู้สอนต้องมีบทบาทในการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่ดีให้เกิดขึ้น โดยพบว่า การให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างอิสระ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนมีการสื่อสารในชั้นเรียนออนไลน์เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ผู้สอนจึงต้องมีความสามารถในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนโดยออกแบบกิจกรรมการสอนที่ร่วมสมัยและเข้าถึงความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ ขณะเดียวกันต้องสอดคล้องเป้าหมายของหลักสูตร รายวิชา หรือเรื่องที่สอน

3. สมรรถนะด้านการแนะนำและช่วยเหลือผู้เรียน

สมรรถนะด้านการแนะนำและช่วยเหลือผู้เรียนคือ กระบวนการการให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน และการส่งเสริมสนับสนุนผู้เรียน ในมุมมองของผู้เรียนนั้นไม่ว่าจะเป็นผู้เรียนในการเรียนการสอนปกติหรือการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ก็ล้วนมีความต้องการที่จะได้รับคำแนะนำจากผู้สอนเช่นเดียวกัน ซึ่งในบริบทของการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์นั้นการสื่อสารทั้งหมดหรือส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ตทั้งสิ้น ทั้งการสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และการ

สื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้สอนออนไลน์จะต้องสร้างบรรยากาศในการรับรู้ตัวตนของผู้เรียน และแสดงตัวตนในฐานะผู้สอนออนไลน์ที่คอยสนับสนุนช่วยเหลือผู้เรียนในการพัฒนาการเรียนรู้ เช่น การให้คำแนะนำอย่างเฉพาะเจาะจงในแต่ละหัวข้อการเรียน การสนับสนุนผู้เรียนในการพัฒนาการวางแผนการเรียนรายบุคคล การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาหลักสูตรทางการเรียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ก่อนจะเริ่มสอน มีการกระตุ้นหรือสนับสนุนผู้เรียนอย่างมีเป้าหมาย โดยการช่วยให้ผู้เรียนสังเกตและควบคุมการทำความเข้าใจในบทเรียนด้วยตนเอง เป็นต้น

4. สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผล ควรมีการเตรียมการตั้งแต่ขั้นตอนของกระบวนการออกแบบการสอน ซึ่งต้องมีการกำหนดหลักฐานการเรียนรู้และวิธีการวัดประเมินผลผู้เรียนออนไลน์ ถือเป็นสมรรถนะที่จำเป็นก่อนการสอน ระหว่างการสอน และหลังการสอน ซึ่งการออกแบบการประเมินผลการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ผู้สอนจำเป็นต้องใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีในการประเมินผล (Assessment Tools) เชื่อมโยงกับสมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับสมรรถนะด้านการประเมินผลจะครอบคลุม 3 สมรรถนะย่อย ได้แก่

4.1 การบ่งชี้กระบวนการประเมินผล

ประกอบด้วยการออกแบบการประเมินการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการอ่าน การเขียน การคำนวณที่สะท้อนความสามารถทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ซึ่งควรเป็นการประเมินผลที่หลากหลายสะท้อนความสามารถทางการเรียนรู้ของผู้เรียนและการประเมินตนเอง เช่น การประเมินด้วยการเขียนตอบ หรือแฟ้มสะสมงาน เป็นต้น นอกจากนี้ควรมีการกำหนดเกณฑ์การประเมินสมรรถนะผู้เรียน และประยุกต์ใช้เครื่องมือวัดที่เป็นกลาง ยุติธรรมและมีความเท่าเทียม

4.2 การประเมินประสิทธิภาพการสอน

เป็นการประเมินกลยุทธ์การเรียนการสอน ประเมินเครื่องมือและวัสดุทางการเรียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายและการดำเนินงานตามหลักสูตร การจัดทำเอกสาร การรายงานผลการประเมิน และประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้สอน

4.3 การประเมินการมีส่วนร่วมการเรียนรู้ของผู้เรียน

เป็นตัวบ่งชี้เกณฑ์การประเมินการมีส่วนร่วมในการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จากข้อความต่าง ๆ ของผู้เรียน จากการสังเกตและตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนรายบุคคลและรายกลุ่ม และประเมินผลการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของผู้เรียนทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม

ดังนั้น สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้สอนเห็นการพัฒนาของผู้เรียนตั้งแต่ก่อนเรียนจนถึงหลังเรียนหรือการเกิดพัฒนาการระหว่างเรียนในองค์ความรู้ ทักษะ หรือเจตคติที่ผู้สอนต้องการให้เกิด นอกจากนี้ผู้สอนยังเห็นถึงจุดเด่นและจุดที่ควรปรับปรุงแก้ไขในการจัดการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง อันนำไปสู่การพัฒนาแผนการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในครั้งต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5. สมรรถนะด้านทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ถือเป็นสมรรถนะพื้นฐานที่ผู้สอนออนไลน์ควรมี เพื่อให้ช่องทางการสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หรือผู้เรียนกับผู้เรียน ดำเนินไปตามกระบวนการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่ได้ออกแบบไว้ และยังช่วยให้ผู้สอนสามารถแก้ปัญหาจากการใช้สื่อออนไลน์ที่อาจเกิดขึ้นโดยฉับพลันได้ทันท่วงที นอกจากนี้การที่ผู้สอนมีทักษะการสื่อสารที่ดี ก็จะช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียน และยังให้ข้อมูลได้ตอบกับผู้เรียนได้อย่างชัดเจน โดยสมรรถนะด้านทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สอนควรเริ่มต้นจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารขั้นพื้นฐาน เช่น ใช้โปรแกรมในการการนำเสนอ โปรแกรมการพิมพ์งานต่าง ๆ การส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ โปรแกรมพื้นฐานอื่น ๆ รวมถึงการใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ จากนั้นจึงพัฒนาทักษะการใช้ระบบจัดการเรียนรู้และเครื่องมือออนไลน์ ซึ่งปัจจุบันมีหลากหลายระบบและเครื่องมือให้เลือกใช้ ผู้สอนออนไลน์จึงจำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวให้คล่องแคล่วเพื่อการจัดการชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพ การติดต่อสื่อสารกับผู้เรียนที่ชัดเจนท่ามกลางความหลากหลายของระบบและสภาพของสื่อออนไลน์จากผู้เรียนที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ผู้สอนต้องเรียนรู้ระบบจัดการเรียนรู้และเครื่องมือออนไลน์ที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลาเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน

6. สมรรถนะด้านการสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนออนไลน์

การสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนออนไลน์ ถือเป็นสมรรถนะที่ต้องอาศัยประสบการณ์และทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพของผู้สอน เนื่องด้วยข้อจำกัดบางอย่างของสื่อออนไลน์เช่น ลักษณะการใช้งานของโปรแกรม บรรยากาศในชั้นเรียนของผู้เรียนที่แตกต่างกัน ปัจจัยแทรกซ้อนอื่นๆ ทำให้ผู้สอนไม่สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นในชั้นเรียนออนไลน์ได้ เมื่อการเรียนการสอนในชั้นเรียนไม่เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีก็ไม่สามารถทำให้การเรียนการสอนในชั้นเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนได้ ดังนั้นสมรรถนะด้านการสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนออนไลน์จึงมีส่วนสำคัญในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์

การสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนปกติ โดยส่วนใหญ่จะส่งผ่านการใช้คำพูดและอวัจนภาษาเป็นหลัก แต่การสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนออนไลน์จะมีการใช้คำพูด อวัจนภาษา และการสื่อสารผ่านข้อความ ดังนั้น ผู้สอนต้องมีการเตรียมการตั้งแต่เครื่องมือการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารสำหรับผู้สอนกับผู้เรียน ตลอดจนเทคนิควิธีการสื่อสารที่น่าสนใจโดยสารที่ผู้สอนจะส่งไปยังผู้เรียนต้องมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ และมีความเหมาะสมกับผู้เรียน อีกทั้งผู้สอนต้องมีการคิดซ้ำทวนในข้อความที่จะส่งสารไปยังผู้เรียนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน นอกจากนี้ผู้สอนยังต้องสร้างปฏิสัมพันธ์ 4 ลักษณะคือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับเนื้อหา (Learner-content interaction) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน (Learner-instructor interaction) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน (Learner-learner interaction) และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับเทคโนโลยี (Learner-technology interaction) ซึ่งรูปแบบการสร้างปฏิสัมพันธ์อาจใช้กระบวนการการเรียนรู้ที่หลากหลายเช่น กระบวนการ

กลุ่ม การร่วมกันเขียน การสะท้อนผลรายกลุ่ม-รายบุคคล กระบวนการเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้สอน

บทสรุป (Conclusion)

สังคมยุคโลกาภิวัตน์ มีการเชื่อมโยงผู้คนด้วยข่าวสาร ข้อมูล และองค์ความรู้ผ่านเทคโนโลยีออนไลน์อย่างหลากหลายและซับซ้อน ซึ่งล้วนส่งผลให้พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป การสอนออนไลน์ในการจัดการศึกษาทางไกล จึงเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เข้ามามีบทบาทอย่างมากในปัจจุบัน โดยประเทศไทยได้มีการสนับสนุนการจัดการศึกษาทางไกลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของพลเมืองไทย ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวต้องอาศัยช่องทางการสอนผ่านเทคโนโลยีออนไลน์ การเข้าใจถึงสมรรถนะสำคัญของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ย่อมช่วยให้ผู้สอนสามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองให้ก้าวทันพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เปลี่ยนไป สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้สอนออนไลน์ในการจัดการศึกษาทางไกลมีอยู่ด้วยกัน 6 สมรรถนะได้แก่ 1) ศาสตร์การสอน 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ออนไลน์ 3) การแนะนำและช่วยเหลือผู้เรียน 4) การวัดและประเมินผล 5) ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 6) การสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนออนไลน์

นอกเหนือจากสมรรถนะดังกล่าวแล้ว ผู้สอนออนไลน์ควรมีการปรับประยุกต์การสอนจากสมรรถนะดังกล่าวร่วมกับรูปแบบของการเรียนรู้ออนไลน์ทั้ง 3 แบบคือ 1) รูปแบบสื่อเสริม 2) รูปแบบสื่อเต็ม และ 3) รูปแบบสื่อหลัก ก็จะช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนออนไลน์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- บุญขันธ์ พงษ์พาณิชย์. (2561). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัย ที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*. 6(1), 118–144.
- เชมณัญญ์ มิ่งศิริธรรม และกรรณ จรรยาอุทธรณ์. (2561). เทคโนโลยีเครือข่ายสังคมอัจฉริยะเพื่อเสริมสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครู. *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา*. 13(14-15), 14–26.
- ฉัตรชัย หวังมีจมี และองอาจ นัยพัฒน์. (2560). สมรรถนะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 : ปรับการเรียนรู้ เปลี่ยนสมรรถนะ. *Journal of HR intelligence*. 12(2), 47–63.
- ธนัทญ์ ฉัตรภักตร์ และชุตินันท์ สุวัตติพงศ์. (2561). สื่อวิดีโอแบบปฏิสัมพันธ์สำหรับการเรียนการสอนทางไกลด้วยโปรแกรม H5P. *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา*. 13(15), 27–38.

- ปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ. (2561). สมรรถนะและบทบาทผู้สอนออนไลน์ : การแสดงตนและสนับสนุนผู้เรียน. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*. 12 (2), 244-256.
- ชนินทร์ ตั้งพานทอง. (2560). ปัจจัยที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนออนไลน์เพื่อเสริมการเรียนรู้การสอน. *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภัทรศักดิ์ คำสามารถ และคณะ. (2562). การเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้*. 2(1), 55-68.
- สุวัฒน์ บรรลือ. สุวัฒน์ บรรลือ. (2560). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่เหมาะสมสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*. 11(2), 250-260.
- สำนักงานพัฒนาพฤติกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2563). *ETDA เผย ปี 62 คนไทยใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 10 ชั่วโมง 22 นาที Gen Y ครองแชมป์ 5 ปีซ้อน*. สืบค้น 9 ธันวาคม 2563, จาก <https://www.etda.or.th/th/newsevents/pr-news/ETDA/ETDA-เผย-ปี-62-คนไทยใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นเฉลี่ย-10-ชั่วโมง-2.aspx?feed=590fb9ad-c550-4bc5-9a56-459ad4891d74>.
- Ouyang, F & Scharber, C. (2017). The influences of an experienced instructor's discussion design and facilitation on an online learning community development: A social network analysis study. *The Internet and Higher Education*. 35(1), 34-57.
- Richardson, J.C., Koehler, A.A., Besser, E.D., Caskurlu, S., Lim, J., and Mueller, M. (2015). Conceptualizing and Investigating Instructor Presence in Online Learning Environments. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*. 16(3), 256-281.